

Till Näringsdepartementet

YTTRANDE ÖVER REGIONALPOLITISKA UTREDNINGENS SLUTBETÄNKADE. (SOU 2000:87)

Skärgårdarnas Riksförbund (SRF) organiserar fastboende på kust och öar runt hela Sveriges kust och på öarna i de stora insjöarna. Vi har därmed erfarenhet av såväl extrem glesbygdsskärgård med stora kommunikationsproblem som landsbygdsskärgård och storstadsnära skärgård. För den senare kan gälla glesbygdspromblem mycket nära geografiskt till storstaden och med stora säsongsvariationer. Genom tillhörighet till stora landbaserade och ibland tätbefolkade kommuner har inte alltid skärgården omfattats av den traditionella regionalpolitiken utan fått klara sig utan den och tidvis också i en mycket oförstående storkommun.

Skärgårdarnas befolkning är av hävd vana vid mångsyssleri och minst sagt flexibla sysselsättnings-system med stort inslag av samarbete utanför den egna lokala arbetsmarknaden.

Trots att SRF samtycker till betoningen av tillväxt och gynnandet av lokala arbetsmarknader vill vi ändå värna om glesbygdens existensberättigande utöver tillväxtmålen. Sverige har en unik kulturskatt i levnadsformer i samklang med en nästan arktisk natur. Det finns ett värde att bevara möjligheterna till fastboende t.ex. på öar där det bara bor ett fåtal personer.

SRF välkomnar en regionalpolitik byggd på lokala arbetsmarknader och samverkan regionalt. Det stämmer väl med skärgårdens traditioner. Dock förutsätter ett sådant skifte att tankegångarna fullföljs i ett i övrigt mycket sektorsindelad samhälle - inom skattepolitik, i frågor om den lokala förvaltningen av riksintressen, när det gäller samordningen av kommunikationssystemen och i utformningen av den sociala tryggheten. Annars riskerar vi enbart att industrisamhällets storskaliga regionalpolitik byts ut mot ren kommersialism och med bristande såväl hård som mjuk infrastruktur. Vi kan tycka att betänkandets förslag är onödigt försiktigt formulerade med tanke på den kunskapsmassa som ligger bakom dem.

Flyttmönstren skapar optimism.

Utredningen påvisar på ett förtjänstfullt sätt att livsstilsargument till stor del styr boendet och att människor söker förverkliga denna livsstrategi även under ekonomiskt ogynnsamma omständigheter bara man över huvud taget kan försörja sig. Detta är också SRF erfarenhet. Många som flyttar ut i skärgården gör det under betydligt ekonomiskt risktagande och håller sig kvar med alla tänkbara medel.

Ungdomars och kvinnors flyttmönster kunde tydliggjorts ytterligare och exempel givits på när glesbygdsområden som behållit och lyckats få tillbaka dem. Exemplet från Norge att ungdomar slipper återbetalning av studiemedel om de återvänder till hembygden kan diskuteras också i Sverige.

Utredningens förmåga att nyansera de mörka framtidsbilderna och bena upp problemen i tydliga och åtgärningsbara problem är ”guld värt”.

Välfärds målet knutet till individen – viktigt ställningstagande.

Utredningens förslag om att välfärds målen ska utgå från individen och inte från geografin är välgörande men måste konkretiseras. Detta ställningstagande är grunden för en levande skärgård men frågan är hur landsting och kommuner kommer att hantera målet.

Utredningens klara redovisning av betydelsen av lokal kommersiell service är uppskattat vi också.

Faktorerna bakom lokal tillväxt kartläggs på ett förtjänstfullt sätt och vi kommer att ta till oss dem i vårt organisationsarbete.

Samverkan mellan otraditionella parter, förmågan att knyta nya kontakter är enligt regionalpolitiska utredningen avgörande. Detta är en stor fråga i skärgården. Det finns sedan gammalt allianser mellan sommargäster från storstaden och skärgårdsbefolkningen men det finns också ett behov av att hävda den egna identiteten för att inte helt försvinna i sommarbefolkningens betydligt större antal och vana vid lobbying. SRF delar också utredningens erfarenhet av att nyinflyttade och återvändande har stor betydelse för att se på bygdens förutsättningar med nya ögon. IT-användningens betydelse i glesbygdsområden är intressant och vi borde studera skärgårdsföretagens användande av t.ex. elektronisk handel. Också vid att kunna kombinera ny teknik med traditionella näringar, pendla mellan olika jobb finns stor vana. När det gäller kompetensutvecklingen och kontakterna med högskola återstår mycket. SRF planerar att försöka bedriva EU-mål 2 och 3 baserade informations- och kompetensutvecklingsprojekt i skärgården. Ett område skulle kunna vara spridningen av regionalpolitiska utredningens resultat och tillämpningsförsök.

Givetvis är det svårt att vara heltäckande och det finns en rad sektorsområden som borde belysts mer:

* *Skattesystemets betydelse för möjligheten till lokala arbetsmarknader nämns knappast.* Ändå är det skärgårdens erfarenhet att fastighetsskatt och en penningekonomi utformad för industrisamhället slår ut det småskaliga lokala näringslivet med stora inslag av självhushållning. Hur får vi ett skattesystem som möjliggör mångfald? Fastighetsskatten beskattar näringsfastigheter som om de vore spekulationsbyggen. Det är ganska svårt att bedriva ett fiske på västkusten om varje sjöbod taxeras som en flermiljonsbyggnad.

* *De sociala trygghetssystemen berörs allt för lite.* Idag är de inte alls utformade för att uppmuntra mångsyssleri med t.ex. kombinationer av anställning och eget företagande eller studier och eget företagande. Det blir ofta alltför riskfullt att starta företag.

* *Fastboendes möjligheter att hävda sig i glesbygder som blivit attraktiva fritidsområden tas inte upp.* Framför allt på Västkusten men också i Stockholms skärgård så trängs den bofasta befolkningen

undan från strandnära läge som ju är en förutsättning för lokal näringsverksamhet. På västkusten finns hamnar där fritidsboende försöker stoppa landning av fisk pga att man tycker att lasthanteringen är miljöstörande. Glesbygdverket kartlägger nu bopliktssystemet i Norge för att se om delar av detta skulle gå att tillämpa på speciellt utsatta områden i Sverige.

* **Inlåsningsen mellan riksintressena är ett stort problem för skärgårdens näringsliv.** Allt fler delar av skärgården blir naturvårdsområden och världsarv med mycket stränga regler för resursutnyttjandet och utifrån ett synsätt som om skärgården vore en vildmark istället för en kulturbygd nyttjad i nära samspel med naturen i 1000-tals år – de första bosättningarna lades ju vid vattendrag som kommunikationsvägar. Militären, det fria handredskapsfisket, det rörliga friluftslivet, naturvården gör att beslutanderätt och även tillsyn och skötsel ligger hos personer som inte bor i skärgården. Det, som med ett lokalt skötselarrangemang kunde vara grund för ett lokalt näringsliv, får nu förfalla.

* **Intäkterna från naturresurserna** tillfaller statskassan i stort sett. Eftersom naturen alltid kommer att vara en stor del av skärgårdens näringslivsbas borde försök göras med en lokal koppling – med återförande av en del av intäkterna eller ännu hellre en lokal förvaltning av de statligt ägda resurserna. En annan möjlighet till ”återbetalning” av naturresursutnyttjandet skulle vara att avsätta en del av t.ex. vattenkraftsintäkterna i en riskkapitalfond för glesbygden.

* **Sjötrafiken som kollektivtrafik och inte turismtrafik** borde analyserats och även policyn för färjetrafiken. Få nya färjelinjer har tagits upp de senaste 10 – 20 åren. T ex de öar som inte har statlig färjetrafik utan avgiftsbelagd kommunal eller landstingskommunal trafik borde likställas med dem som har statlig färja ur taxehänseende.

* **Statens fastighetsverks lönsamhetskrav** gör att värdefulla anläggningar inte kan utnyttjas i lokalbefolkningen. På Landsort i Stockholms skärgård finns också exempel på hur militären murat igen anläggningar istället för att överlämna dem till befolkningen.

* **Distansutbildningen** lyfts fram som en viktig tillväxtfaktor. Här borde man påpekat vikten av att slopa stelbenta behörighetsregler som inte bara styr rätten att studera och få ut examina, men också rätten att få studiemedel.

* **Kultur- och demokratiaspekterna betonas för lite.** Utredningen konstaterar att flyttmönstren till stor del är livsmiljöval. Därför vore det intressant att se kulturens betydelse i detta och hur kulturellt skapande kommer till stånd. En annan aspekt att belysa är kostnaderna för att bedriva lokala media. Eftersom framväxten av lokala arbetsmarknader är mycket informationsberoende borde en analys göras av informationskostnaderna i glesbygd – utöver bredbandsutbyggnaden. Pressödet borde göras om så att det kompenserar för fraktkostnaderna även för tidningar som inte kommer ut dagligen.

* **Trots EU:s allt ökande betydelse för regionalpolitiken kartläggs inte EU:s positiva erfarenheter.** När det gäller kustområdena så finns en omfattande försöksverksamhet ”Integrated Coastal Zone Management” där Sverige inte alls varit med – men väl Norge! Inte heller görs någon djupare analys av de undantag av regionalpolitiska skäl som EU gjort för utsatta regioner. Bl a verkar alla större ö:ar fått kraftiga undantag när det gäller rätten att subventionera kommunikationer och frakter av bränsle och basvaror. De nordiska länderna är de enda som inte begärt några sådana undantag.

* **Den regionalpolitiska forskningen och högre utbildningen**

Denna föreslås läggas samman i ett större regionalpolitiskt forskningscenter. SRF ställer sig frågande om detta är så klokt. Regionalpolitiken spänner över samtliga politikområden och frågan är om ett enda forskningscenter kan få det djup i alla delfrågor som behövs. Dessutom finns risk för stagnation genom bristande konkurrens och mångfald i forskningen. Kanske det bästa vore att göra som på IT-området – utveckla ett mindre antal väl definierade cluster som arbetar i nätverk med varandra och

som också är lokaliserade på förslagsvis 3 håll i landet och där man arbetar tvärvetenskapligt med andra institutioner. ***Ett gemensamt forskningsråd med en ordentlig glesbygdsvetenskaplig forskningsfond kunde vara motor i samordningen.*** Regionalpolitiska utredningens eget arbetssätt med att lägga ut utredningsuppdrag på en rad olika instanser talar för denna diversifiering – varför skulle vi annars i ett slag fått goda forsknings- och utredningsrapporter.

Glesbygdsvetenskapens kontrollfunktion av att de sektorsindelade myndigheterna fullföljer sitt glesbygdsuppdrag är av stor vikt.

Skärgårdarnas befolkning har högt förtroende för Glesbygdsvetenskapens förmåga och möjligheter att ta ett myndighetsövergripande tillsynsansvar och vi anser att verket bör tillföras ytterligare medel för detta. Med tanke på verkets stora ansvarsområde förefaller det vara en låg bemanning t.ex. i jämförelse med andra mindre verk som t.ex. Boverket. Till skillnad mot våra åsikter när det gäller forskningssamordningen så tror vi att myndighetssamordningen är av desto större vikt.

Med viss sorg konstaterar vi att den regionalpolitiska utredningen inte som referenslitteratur använt Glesbygdsvetenskapens ***Nationella skärgårdspolitiska handlingsprogram***. Få glesbygdsvetenskapens program är så väl genomarbetat tillsammans med de boende som detta och har en så klart sektorsövergripande prägel.

Regionalpolitik – inte bara en fråga för glesbygden.

Allra sist, ***vilka berörs av regionalpolitiken?*** Det finns likheter med integrationsfrågans behandling. Lika lite som integrationsfrågan är en fråga bara för de nya svenskarna är regionalpolitiken en fråga enbart för glesbygden. Storstadsproblematiken är en spegelbild av glesbygdsvetenskapens problematiken. En dräglig miljö i storstaden förutsätter en levande landsbygd och en rimlig tillväxt av andra städer. Därför borde prövas mycket mer av ”regionförstoring” mellan storstad och glesbygd där man mycket mer utnyttjade det som varje område är bra på. I detta sammanhang kunde det vara intressant med ett ”pengsystem” inom fler vårdområden. Inte minst i skärgården skulle det gå att bygga upp ett lokalt näringsliv kring småskaliga åldrings- och vårdhem för olika behov med riksintag där kommuner och landsting inte utgör geografiska gränser. Tyvärr styr EU:s regionalpolitiska stöd bort från ett sådant samarbete mellan storstad och glesbygd genom att strukturfonderna särskiljer sina målområden.

Vi ser med spänning fram emot den regionalpolitiska propositionen!

Bengt Almkvist
ordförande SRF
Missjö
614 98 Sankt Anna
tel 0121-52122

Carin Flemström
Förbundssekreterare SRF
Odinsvägen 20
130 54 Dalarö
08-50151713